

Udvar és kabinet ötven év előtt.

A régi Ausztria diplomáciai és udvari élete, a forradalom előtti idők erkölcsrajza kiegészíti a szabadságharc emlékeinek azt a képét, mely ép tavaly állott impozáns gyűjteményben a magyar közönség szeméi előtt. E nélkül a monarchia nagy átalakítása kereteiből kiragadott kép csak, melyből hiányzik az élet organizmusa.

Senki a Metternich-féle era tanulságaira nem gondolhat a nélkül, hogy a despotizmus család politikája legtitkosabb színpalotái mögött ott ne látna a lelkiismereti kényszer gyűlöletes rendszabályait s a mult idők politikája ez avult fogásaival szemben, ebben a párhuzamban, meg ne látna a népek tisztult és érett jogérzetének örök erkölcsi diadalát is.

A politikai kormányrendszer minden bűnének a közerkölcsök tervszerű elsatnyítása tette le alapját már az iskolákban. A tanító jóérzűlete tanulmányai egész folyama alatt a legszigorubb felügyelet tárgya; professorai meg annyi spiczlik, kik pedánsul jegyzik könyveikbe természetének, hajlamainak, szokásainak legkisebbké nyilvánulását, hogy jelentést tehessenek arról Bécsben, vagy a tartományi központban. Figyelemmel kísérik olvasmányait, kikérdezik, mit tart különösen Cató- és Brutusról s évenként legalább hatszor kényszerítik meggyónni. De nincs az a hivatali bureau sem, a melynek személyzete közt legalább két spion ne lappangana, kik közvetlenül leveleznek a bécsi rendőrfőnökkel, sőt magával a császárral is. Denunciánsok árasztják el a korcsmákat, fogadókat, ott leselkednek a császári könyvtár boltokban, tudakozódva, ki milyen könyvet használ. A postán föladott leveleket a legkisebb gyanura fölbontják, sőt attól sem pirulnak, hogy a levél hátán a feltört pecsét mellé üssék föl az új pecsétet.

Minden frázis daczára, a mit a ma-

gyar nemzet loyaltásáról oly készséggel szoktak hangoztatni, tény az, hogy a magyar nemzet, egész politikai elégedetlensége okáért, csak gyengén támogatja Ausztriának a francia közönség elleni háboruit. A közhangulatra nézve jellemző a következő kis

longva sietett eleget tenni vendégei parancsának. „Es most — szólalt meg a vendégek egyike — hozzanak egy mosdótálat!” A mosdótálat elhozták s a vendég ujra a fogadóhoz fordult: „Öntsék ki e hat üveg bort s hűtsék bele a három üveg rajnait.” — „De

K L A P K A G Y Ö R G Y. †

epizód, mely egy előkelő bécsi vigadóban játszódott le a szövetségeseknek Párisba bevonulása idejében. Az étterembe három magyar lépett be s lecsatolva kardjaikat, három palaczk rajnai és hat palaczk ausztriai bort rendelték. Az alázatos vendéglős haj-

kérem, kérem — szörnyűködött a jó bécsi sógor — ez nem víz, ez a legjobb bisembergi, 1811-beli. „Tegye a mit parancsoltam s takarodjék!” volt a magyar válasza s büszkén hordozta körül tekintetét a jelenlevőkön, kik kíváncsian szegezték szemüket e vak-

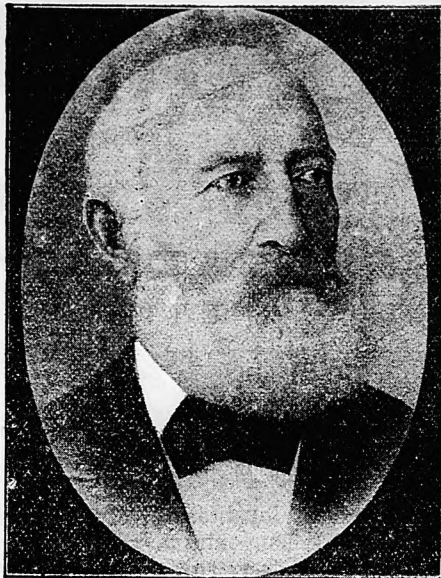
merő urakra, hogy ekkép merészelték a székváros legelőkelőbb helyén kifejezést adni Ausztria iránti lenézésüknek.

A szellem, a felvilágosodás követelményei, annak lángelmű képviselői iránt vajmi kevés érzék nyilvánult Ferencz császárban. Grillparzer ki remekműve, Sappho megírása után is jó sokáig volt kénytelen ötven arany évi fizetésért körmölni a papirt valamelyik udvari törvényszéknél. S mikor protektorai, a Sappho feltűnő sikerétől elragadtatva, őt egy ezer talléros állásra ajánlották, Ferencz császár türelmetlenül felkiáltott: Ne beszéljenek nekem arról az ostoba Grillparzerről; hiszen verseket írta a helyett, hogy jelentéseket szerkesztene.

Hanem a tudományok és művészetek ápolásának, igen jól tudjuk, Ausztria sohasem volt az ígéret földje. Nem, még oly lánglelkű uralkodó alatt sem, mint II. József császár volt. Mozart 800 forint csekély évi javadalmazáson túl nem tudta vinni, az udvari körök minden eiismerése dacára sem. De mikor Nagy Frigyes évi 5000 forintot ajánlott föl neki, csak hogy udvarához jöjjön, ekkor József császár sietett a mestert „ad audiendum, verbum” cizálni. „Mozart, hát elhagy minket?” — szólt érzékenyen. A művész gyermeteg kedélyén erős megiudulás vett erőt e „kegyes” szavakra; szemei megteltek könnyekkel s alig tudta kirebogni: „Nem felség, sohasem hagyom el feleségedet.” Hanem azért fizetésén egy fillért sem javítottak.

Csak a katonaság maradt a császár gyöngéd dédelgetéseinek tárgya mindenha. Igaz, hogy az rá is fért, ha fontolóra vesszük, hogy ez időben egy hadnagy összes fizetése nem ment többre 30 frtnál, a főhadnagy 36 frtot huzott, a kapitány 90—90-öt havonként, míg egy őrnagy évi fizetése 1500 frtra, egy alezredesé 2250-re, az ezredesé 4350 s a tábornagyé 20,000 frtra rugott. Ellenben a közembernek napi 6 krajczárjából kellett megvenni félfont husat is. Mindehhez azonban különös kedvezmények járultak, melyek alkalmasak voltak a tisztikar és a polgárság minél nagyobb elszigetelésére. Bécsben a polgári házak másod- és harmademeleti lakásai kizárólag tisztelnékek lettek fenntartva, természetesen jó olcsó bérért, a miért a háztulajdonosok zugolódtak. Ezenkívül a hus szintén a rendes ár felén kapták, a miért ismét a mészárosok morogtak. Színházak, mulatóhelyek, mind egy harmad áron álltak a katonaság rendelkezésére, nem is számítva az ingyen fát és kenyeret.

Egy másik hadsereg — a bürokrácia hadserege. Hatvanezer közisztviselői marionette rángató madzagát tartotta kezei közt a bécsi központi hatalom. A császár nevezte ki a minisztereket, az elnököket, kormányzó-

TELEKI SÁNDOR †

kat, ülnököket, igazgatókat, tábornokokat, ezredeseket, érsekeket, püspököket, kanonokokat, egyetemi és gymnasiumi professorokat — s mindazt azzal az elmaradhatatlan klauzulával, hogy: „tekintve személyünk iránti hü ragaszkodását.” A közszabadságnak sohasem volt esküdtebb ellensége Metternich kancellárnál, pedig nőies külsője, széles homloka, szabályos orra, kék szemei, mindig mosolygó ajkaja, nem tettek kellemetlen hatást. De e megnyerő külső leple alatt egy politikai démon ádáz karmai emelkedtek Európa népe szabadságának megfojtására. „Királya, ugy látszik nagy híve a szabadalomeszméknek” — szólt egy alkalommal a bajor követhez. A követ zavarba jött és hallgatott. „Nem értem, — folytatá Metternich — egy kissé több óvatosság. Különben ő bajor felsége oly represszáliakra kényszeríthetne, melyek aligha lesznek inyére. Megmondhatja ezt neki.”

A követ kötelességének ismerte e szavakat mindenben tudomásul hozni. A megsértett uralkodó azzal a felelettel bizta meg; „Bajorország királya, mint souverain fejedelem tetteiről csak Istennek s lelkiismeretének tartozik számadással. Kéri Metternich herceget, hagyja őt békében.”

És mit tett Metternich? Azonnal futárt menesztett Münchenbe sajnálkozása és csodálkozása kifejezésével a kapott izeneten, tekintve, hogy sohasem batorzkodott a legcsekélyebb vélemény sem koczkaztatni egy oly bölcs uralkodó tettei fölött s ugyanakkor keserűen kifakadt a bajor követ hazng jelentései miatt. Természetesen ez huzta a rövidetbet; visszahívták és mással helyettesítették.

Tizezer császár spion — Nadler — örködött a polgárságnak nemcsak élet- és vagyonbiztonsága, de erényei fölött is s teljesítette a besugói szolgálatot.

Voltak közöttük kiskereskedők, iparosok, családok és prostituták s mind-ezeket messze szétágazó szövetség titkos hálózatába füzte össze a reakció ármányos keze. Egy szó sem hangzott el Bécsben a nélkül, hogy mint egy óriási hallócsövön át, vissza ne verődött volna a császári kabinet rejtek falairól. Így tudták meg többek közt, hogy R—y herceg S—r udvari tanácsos leányával szerelmi viszonyt kezdett s dacára annak, hogy az egész viszony a lehető legplatonikusabb maradt s nem terjedt túl néhány ablakon át váltott pillantáson, a császár ezt elég oknak tartotta arra, hogy maga elé rendelje a bünös herceget. „Herceg! — szólította meg szigorú hangon — jó lesz megtudnia, hogy tanácsosom leányai nem arra valók, hogy kalandjai czéltáblájául szolgáljanak: van Bécsben elég más, a kihez fordulhat. S a szegény hercegnek 15,000 frtjába került ez a tréfa.

Bezzeg nem vették ilyen komolyan ezt az operettizű moralitást, a mikor politikai czélok kívánták azzal a megalkuvást. A bécsi kongresszus napjai — vagy inkább éjszakái — a bacchanaliák legnagyobb iskolájának voltak szakadatlan sorozatai, úgy, hogy utoljára már az orosz czárt is elfogta a tobzoeás undora s szökni igyekezett a társaságból. De Metternich ügyesen tudta még egy csavarintásnyival feljebb hangolni az élvezetek hurjait s hogy lekösse a fiatal és érzékeny czárt, mint egy byzanci krupmester, újabb és újabb izgalmak elővarázsolásában feszítette meg fantáziáját. A gourmandság és a szakácsrafinement utolsó szakát képező híres ebédek és fényes bálakat, versenyeket egyezre ugynevezett „petites soirée”-k váltották föl, melyeknél a királynő szerepét egy rendkívüli szépségű hercegnő játszta. Dacára családja ellenzésének, mely nem akarta őt Metternich kívánatára odadobni a diplomácia ez erkölcstelen játékának, a hercegnő mégis inkognitó elhagyta Bécsét és követte őt Sándor czár is. De a szép Ledának még korántsem ért véget szerepe; ezer kaczer eselszövénynyel kellett e mámor örületébe mindjobban belecsalogatnia üldöző és hódítani vágyó Jupiterét, hogy aztán Metternich a szerelmes czárt általa Troppauba és Laibachba édesgethesse.

Vannak, a kik tudni vélik, hogy Metternich az orosz udvartól nagyobb fizetést huzott, mint magától Auszriától s hogy erről Ferencz császár is tudott. Történeti leplezéseket tenni igen nehéz hiteles okiratok hiányában, de ha a krónikás adatok nyomnak valamit, úgy álljon itt a következő teljesen hiteles történetke: Egy szállító, a kinek csinos összeggel tartoztak, nem tudott pénzhez jutni, úgy, hogy utoljára a császárhoz volt kénytelen

fordulni: „Volt-e már N. tanácsosnál? — kérdi az „uralkodó.“ „Igen felség.“ — „És mit szolt?“ „Azt, hogy várjak.“ „Ugy, hát menjen el még egyszer hozzá — tanácsolta a császár, kezeit dörzsölve; de ha azt akarja, hogy jól forogjon a szekere, meg kell kenni a kerekeket!“

Ferencz császár épp oly korán kelő volt, mint a Habsburgok legtöbbje. A hat óra rendesen már talpon talalta; hétkor reggelizet s az államügyeket intézte el, azután kihallgatások következtek egy óráig, a mikor kocsiba ült, néha a császárnéval, de még többször kedvencz főkamarasával, vagy hadsegédével. Négy óraker költötte el ebédjét, mely őt tál ételből s a csemegéből állott, utána egy pohár vizet, vagy kevés tokajit ivott. Ebéd után kentjében tett sétát, hol számba vette galambjait, ilyenkor, ha egy-egy közülök eltévedt, rossz kedve kitört s egész hangulata elborult.

Európa egy dinasztiajában sem érvényesültek oly szigorú elvek a főhercegi sarjak nevelése körül, mint a Habsburgoknál Ferencz idejében. Ezeket tuzozta a valláserkölcsi szempontok azon egyoldaluan merev feltárása, melyek az akkori állambölcsészeti eszmék s a Mária-Terézia-féle szemforgató erkölcsrendészet hagyományaihoz híven beletolalokdtak az egyén és családi jogkör legprivátabb rejtkéibe is. Nemesak, hogy a dinasztia minden fiatal tagjának kötelességévé volt téve valami kézműpart sajátítani el: egyik és volt, a másik ébenfa-faragó, a későbbi V. Ferdinánd pedig takács, — de meg volt tiltva nekik a legártatlabb udvarlás is. Megtörtént, hogy a miért egy ünnepelet bécsi szépség elég vakmerő volt a császári színházban jóestét kívánni a császár vejének, vöm uram ezért kemény korkolásban részesült, S. herczeg pedig fogságba vettett. Mikor a bécsi kongresszus leg híresebb publicistája, Gentz maga Metternich által a legbuzgóbban lett ajánlva államtanácsosi méltóságra, Ferencz császár hidegen ezzel ütötte el a dolgot: „Szeretöt tart, a kitöl három gyermeke van“ — s ezzel el volt törve a pálcza a kor legjelesebb írója fölött.

Negyven évi ily kormányzat meghozta végre a keserü és véres ébredés pillanatát. De az első leczke eredménytelen volt. Ausztriát katasztrófáról katasztrófára vezette a végzet a rettentö erkölcsi tanulság elé.

Az utolsó lombokhoz.

Reszketö levelek, Reszketö levél te,
Ne hulljatok le még! Halni vágyó élet,
Ha ti elhagynátok, Ne hullj le, oh bucsut
Oly egyedül lennék! Még ne mondj e létnek!

Legyen a lomb ritka, Ha küzdve, ha fájva,
Oly beteges sárga, Mindegy: csak élj! élj!
Lelkemmek is oda Ne hullj le, ne hullj le
Szép fiatalága! . . . Te reszketö levél!

Mátray Lajos.

Klapka és Teleki.

A magyar szabadságharcznak két kiváló alakja hunyt el a mult héten: Klapka György tábornok és Teleki Sándor ezredes, amaz Budapesten, emez Nagy-Bányán. Mindkettőnek temetése óriási részvét közt ment végbe.

Fölalunkban mindkettőröl közöltünk terjedelmes élet- és jellemrajzot, e helyen megelégedtünk azzal, hogy közzé tesszük arczképét a két hallhatatlannak.

Legyen áldott emlékü! —

Alászáll a . . .

Alászáll a nap az égröl,
Elszáll lelkem e vidékröl,
Haza viszi forró vágya:
Otthon leszek nemsokára!

Sötét árnyval ereszkedve,
Megjött már a csendes este . . .
De a tüzhely lánggal égve:
Piros fényt vet a sövényre!

Lobogó láng . . . gondredös arcz . . .
Életbuval telített harc . . .
Jutott ebböl böven néked,
— Ez a tudat ugy fáj, éget!

De ne busulj édes anyám,
Mint virág nő a szirtfalán,
Ugy nő öröm bánatodon:
Könnývö lesz, a mi most nyom.

Édes apám? . . . az erősebb!
Habár vállaira nőttek
Az esztendök . . . sulyok alatt
Mégis vidám . . . ifju maradt!

Csak harmadát élem én még
S már is mintha öreg volnék.
Adjatok még több ily napot:
Od'adom a két harmadot!

S miben mindig gyönyört leltem:
Csokolgatja vágó Teikem
Ösz fürtüket . . . kezeiket.
— E szent szokás ugy megilltet —

Igy mulatva velök éppen
Harangzugás száll a légen,
A sziveket általjárva:
Hivogatva estimára!

S emlékemet érekszözatja
A szivökhöz beringatja. . .
S értem imigy imádkoznak:
„Ne érje öt a gonosznek

Zord hatalma, gyászos vége,
Áldásdöböl legyen része. . .“
— Életökért én is halkal
Imádkozom áhitattal.

Firnstall Károly.

Ne menj tovább!

(Scherer.)

Ha tengerparti fövényen
Látod, hogy egy gyöngy mint pihen,
Kebledben zárjad el!
Közélg talán a pillanat
Hogy elnyeli a röpke hab,
S reá ugyan ki lel?

Ha utaidon megleled
A szivet, mely dobog feléd,
Ne menj el hidegen!
Ma még a kelyhe nyitva van,
Holnap fagy éri zordonan,
S ki nem nyil sohasom.

Felekí Sándor.

Az élethü regény.

Irta PAALOZZI C.

Reménytelenül dobta a tollat az asztalra. Belátta és érezte, hogy sohasem sikerülhet neki ama fejezet megírása, mig személyesen azt át nem élte. Egy közönséges író nem vette volna annyira lelkiismeretesen, de ő — ő, Loeni Ferencz, „a realizmus apostola“, a hogy már tíz év óta nevezik; ő nem tehetette, hogy egy regényét kinyomassa, melyröl azt mondhatnák, hogy nem természetes. Inkább mindtkét kezét levágtatná. Mozdulatlanul, álmódzva ült a függö lámpa alatt, dolgozószobája néma csendjében, állat a kezébe támasztva; önkénytelenül is zajos ifjusága jutott eszébe, melynek jó része a kávé- és sörházakban telt el, hol nagy hangon hirdette a realizmusról való fölfogását.

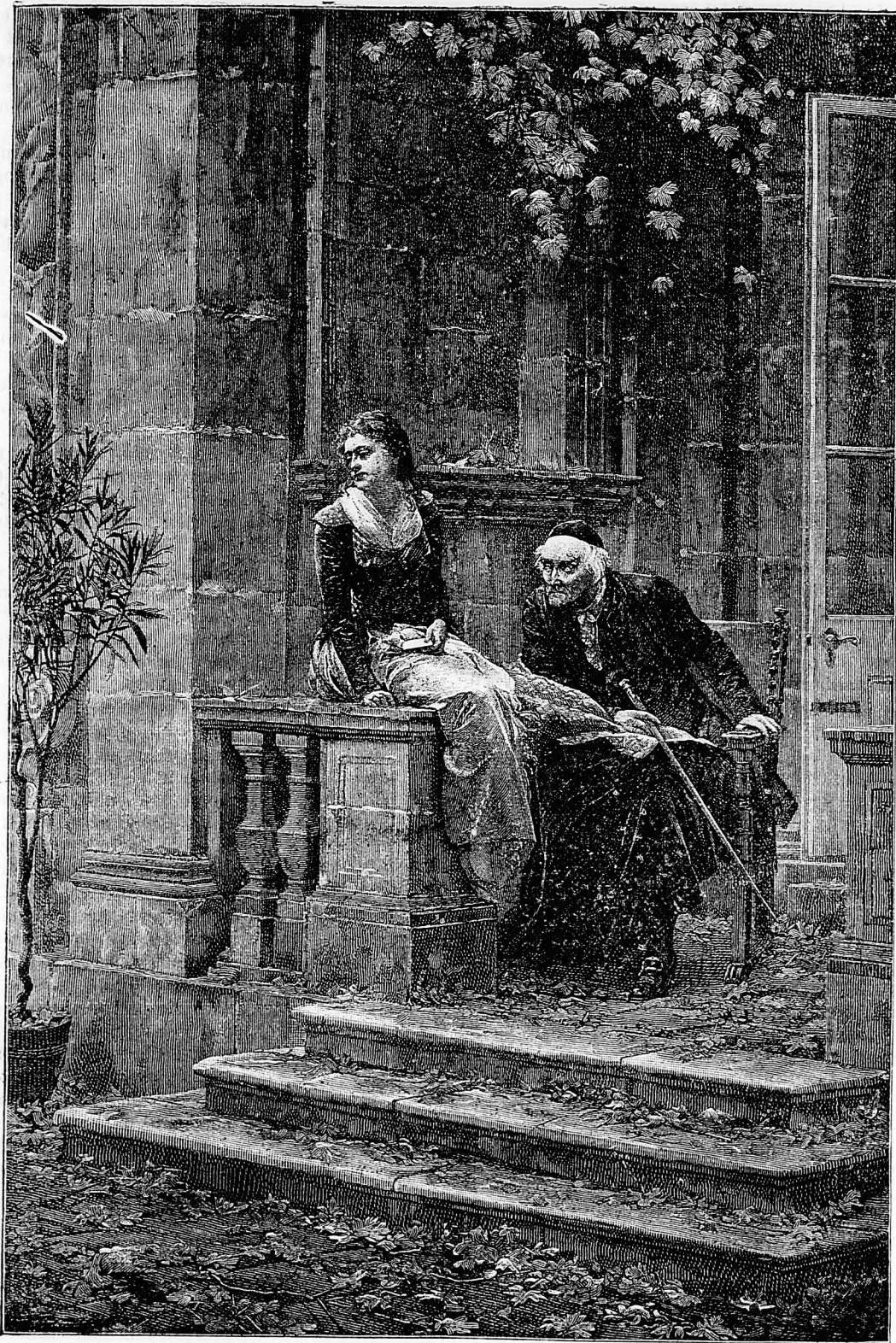
Meg volt gyözödve, hogy a művészetnek egyedüli hivatása a természetet a maga valóságban adni vissza. Ö akart a realizmus apostola lenni; ő érezte hivatva magát arra, hogy a régi iskola híveit megbuktassa. És még látja a hitetlen mosolyt, melyet szónoklatai alatt a hallgatóságnál észlelt. Minden guny, minden kritika és rosszakaratu rágalmazás, mely első novellája megjelését követte, most mind fülében cseng, szép nagy dolgozószobájában melynek ünnepies néma csendjét mi sem zavarja.

Visszaemlékezett arra az estére. mikor szép, ifju nevéhez örölként rohant és neje csodálkozással hallgatta kifakadásait. — Várj csak, várj csak, — mondá nevének, — majd megmutatom én ezeknek az embereknek, hogy kénytelenek lesznek elismerni tanom helyességét. És sok más merül még fel emlékezetében. Egy novellája, mely napilapban jelent meg, oly megbotránykozást keltett, hogy ötven előfizetö rögtön lemondott a lapról; a kritikások örültek mondják; mások a rendörségnél akarják följelenteni. Egy harmadik pedig következökép ír róla: Ez volna a valóság? Ez a természetes? Megrontó mesterkedés az egész, mely iszapban fogamzik és eem kelthet egyebet undornál!

És ő védte magát és haladt tovább célja felé, a megkezdett uton: füleit bedugja, hogy ellenségeinek öcsárlását ne hallja, nehogy esetleges eltérrítesse magát.

Igy telt el hosszú idő mig a közönség ítélete, a kritikásokat is szelidekké tette. Eleinte csak szimletek az elismerést, mig lassankint minden alkalmat felhasználtak, hogy elsőrangu tehetségnek hirdessék.

Írói kör alakult, mely az ő nevét viselte, a levelek özöne jött a legolvasottabb ujságok szerkesztöitöl, a kik egyetlen cikkért is esedeztek. Mindenki az ösmeretségét kereste; előkelö hölgyek az Autogrammját kérték gyűjte-

Érdekes látvány.

mányuk számára röviden, a győzelem fényes volt. És ő ifjuságának teljes erejével élvezte a dicsőséget, mikor aztán a hallhatatlanságra vágyott, kezdte meg a nagy művét, melynek czime már előre is órási betűkkel minden utcá-sarkon látható volt.

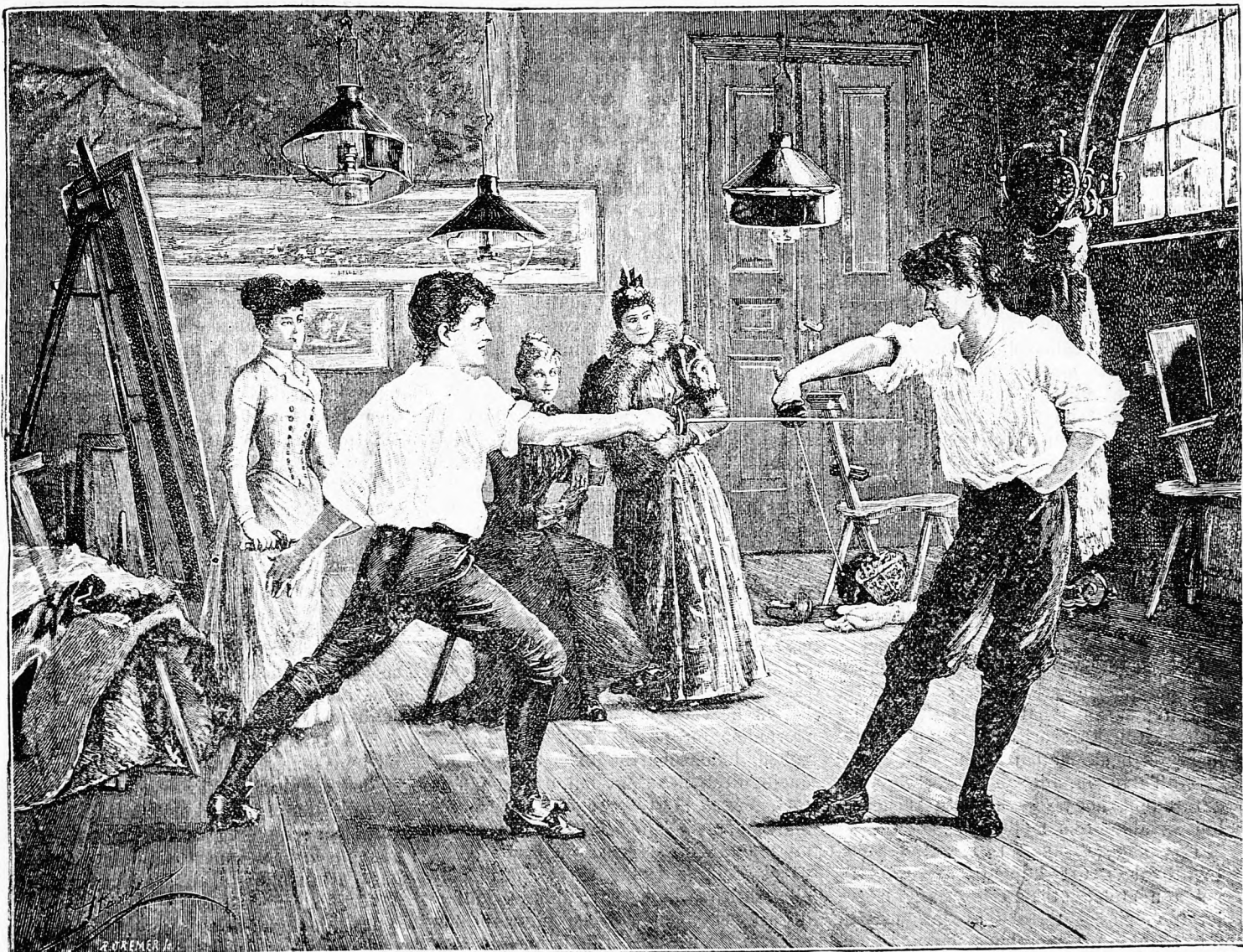
Új regényének színhelyül egy vidéki város szemelt ki és főtette magában, hogy élethű képét adja a vidéki életnek és hogy e tervét megvalósítsa, lakást bérelt egy vidéki városban Ösmeretséget kötött és nagy lelkiismer-

örömitas lett. Például egy szép szeptemberi reggelnek a leírása, mikor a nap forró sugaraitól a szőlő lassan érik és a szép piros gyümölcs a zöld levéltől mily szépen különbözik, vagy költői leírása a villának, a hol a szerelmek mézesheteiket töltik, egy kis ház egészen eldugva a magas akaczfák mögött, melyeknek sűrű lombjai közt alig tud keresztül törni a nap, vagy a köresztelő leírása a kis falusi templomban, melynek üvegnélküli ablakain özőnlük be a frissen vágott fűnek illata

tiszteletét bírja és a hol mint egy Istennő trónol. Ezerfelé apró bosszantásai hiába voltak, míg végre elkeseredve a sikertelenségen, a legvégsőhöz nyultak és a férjnek egy névtelen levelet küldtek, melyben nejét tiltott viszonyal gyanusítják.

Loeni Ferencz szoros barátságot kötött azzal a férfival kit regénye hőseül választott.

Tudta, hogy ez a forró vérű ember nem úgy tesz, mint más tenne, hogy hidegvérrel tűzbe dobja az általa imá-

E l e t r e - h a l á l r a .

rettel és kiváló türelemmel jegyzett föl minden eseményt, minden pletykát. Mikor eléggé tanulmányozott, leült megírni a mesterművet. A regény tartalma nagyon egyszerű! egy kitűnő asszonynak a gyanusítása. De ez egyszerű központból oly tömege torlódt a jól megfigyelt embereknek, oly élénk, szingzag életképét nyújtja és az egész annyi erővel bír, hogy a regény sikere már előre is biztos. Dolgozószobája csöndjében, ha egy-egy részlet magának félhangon felolvasott, egész

és egy bál a polgármesternél, a szépen világított termek, melyben a mélyen hajlongó szép asszonyok eleven virágokhoz hasonlítanak. Mind ezt újra meg újra olvasta és lelkét büszke önzet töltötte el.

Különösen érdekesítő volt a regény azon a helyen, hol két asszony irigység- és gyűlölettel eltelve a hősnő iránt, azt mindenáron férje és a világ előtt akarták alázni; le akarják lökni a mélységbe ama magaslatról, hol tiszta és erényes élete folytán minden ember

dott nő rágalmasát. őt teljesen és képzeletében látta, hogy mint ront halálsápadtan gyanusított neje szobájába és hogyan fenyegeti őt halállal, ha habozás nélkül mindent be nem vall.

És mégis éppen e jelenet megírására képtelennek érezte magát. Hevesen fog-e a sértett nő a gyanusításra védekezni? Vagy csak megvető nevetéssel fogadja? A férj méltatlan gyanujárk a megbántott nő csak egy sikoltásra képes? Vagy leereszkedik, hogy makula nélkül való hűségét bizonyítsa? És

milyen kifejezése lesz az arcnak? A fölizgatott vér a szivnek megy-e, hogy az arcot halálos sápadtság önti-e el? Vagy piros lesz az arc? Kezei reszketve, görcsösen tépik-e kendőjét? Vagy az izgatottságtól elalél?

Minderre nem volt válasza. Husszor megkezdte e jelenetnek megírását, mely hivatta volt, hogy regényének a fénypontját képezze és ugyanannyiszor vagy eltépte, vagy oly dühvel törülte ki a megkezdett írást, hogy a tollak mind eltörtek bele. Hiába való volt minden fáradozása: csak e ki átélte, az írhatja meg mesterien ezt a jelenetet.

*

Maga sem tudta, hogyan, fogamzott meg agyában ez a különös gondolat. Reggelinél ültek, mikor a kitünő eszme jött és ő nagy elragadtatásban olyat csapott az asztalra, hogy a csészek mind a földre hullottak.

— Megörültél? — kiáltott ifju neje és szép, kék szemeivel ijedten nézett férjére. — Mi történt ismét? Mióta ezt a szerencsétlen regényt írod, olyan vagy, mintha kicseréltek volna! És mivel ő nem válaszolt, csak szórakozottan nézett neje az keserű kifakadását nem fojthatta vissza. Igy tovább nem tarthat, ez az állapot türelhetetlen, — aztán fölkel és izgatottan az ersély felé ment, melynek ablakán a reggeli nap ragyogott be. Csöngetés hallatszott; a szolga Pál urat jeletette és az ebédőajtót kitarja az érkező előtt. Egy ifju ember lépett be és a jó barát fesztelenségével üdvözölte a házaspárt. Ferencz alig viszonzta a köszöntést és ugy látszott, mintha az asztalkendő arabeszkjei teljesen lekötötték volna figyelmét. A fiatal ember egy perczig félig lehuny szempillákkal figyelte, aztán a fiatal asszonyhoz fordult, kitől kézszerítés közben kérdé, hogy férjének mi baja van.

— Talán ön, jobban tudja? Én csak azt tudom, hogy egy hét óta türelhetetlen az állapotom mellette!

Egy nagyot sóhajtott, aztán a látogatóval együtt kilépett az erkélyre hol a néptelen utcára néztek; kísérlőjét figyelmissé tette, egy az utcán föl- és aláljáró szerelmes párra.

Ezalatt Ferencz a dolgozószobájába ment, szemei csillogtak az örömtől, hogy megtalálta a megoldást; egy pillanatig még habozott, de miért ne tegye? Meg kell lenni.

Ir nejeinek álmévvvel egy hamis gyanúsításokkal telt levelet. Ha sikerült a csel, az egészet meggyonhatja és bocsánatot kérhet, így minden nehézség le lesz küzdve és ő azt a jelenet, mely oly sok gondot okozott már neki a legnagyobb realizmussal megírhatja. Csodálta, hogy ez a gondolata csak oly későre jött, hiszen oly egyszerű és természetes a mit tesz. Mialatt szobá-

jában föl- és alájárt, már az egész jelenetet látta képzeletében. Hála Istennek, végre közeledik a pillanat, mikor egy ártatlanul gyanúsított nőnek a megbotránkozását hallhatja! Azonnal elindult, hogy tervét megvalósítsa, de a szive csodálatosan dobogott az izgatottságtól. Végre nagy fáradsággal és elváltoztatott írással irt egy aljas, rágalmozással telt levelet imádott nejeéről és hogy a csalódás nagyobb legyen, még állítólagos kedvese nevének a kezdőbetűit is odatette. Az előbb érkezett fiatal emberét választotta.

— Tudom ugyan, hogy nőm ki nem állhatja, de az mit sem tesz. Annál természetesebb lesz a jelenet. De mikor saját czimét írta a levélre, egy kellemetlen, kínos érzés zavarta meg örömet. Vannak dolgok, a mik még tréfából is fájdalmat okoznak az embernek, — mondá magában, de a művészetért és hallhatatlanságért sokat megtesz az ember és reszkető kézzel leragasztotta a boritékot. Most már azon gondolkozott, mikor fogja megkapni és azonnal a postára vitte, mert a legalkalmasabbnak találta, ha este színház után fogja megkapni, mert a regényben is este történik.

*

Késő volt már, mikor a színházból hazajöttek, az ajtót nyitó komornától azonnal kérdezte: jöttek-e levelek számára. A leány átadta az érkezett leveleket. Letette a leveleket egy kis asztalkára és mig ő a feliratokat olvasta, azalatt neje hanyagul egy zsölébe dőlt. Egyszerre mintha valami különös történt volna, összehuzta szemöldökeit, nejét mereven nézte, végre összeszedte leveleit és nejeinek jó éjszakát kívánva, szobájába ment. A fiatal asszony fejcsóválva és nagyót sóhajta nézett férje után, aztán a komornához fordult, ki gyertyával a kezében, hálószobájába kísértte. Ferencz önelégülten nevetett, mikor szobájába tért. Végre elérte czélját, pár percz mulva színről színre látja a jelenetet, mint aztán mesterien megírhat. Csak rövid ideig kell még várnia, mig neje elbocsátja a komornát, addig is álmodozott regényének óriási sikeréről, mit egészen természet után irt meg.

— De mit is csinál éppen ma olyan sokáig? Megpróbálta egy párszor a kulcslyukon benézni, hogy mi történik bent, de nem láthatott semmit és az éjjeli csend daczára nem is hallott egyebet, halk beszélgetésnél és aztán a karkötőknek egy márványlapra való ledobását. Aztán egy csengő kacaj! Hogy éppen ma olyan későre lesz készen! Még egy negyed órát töltött a legnagyobb izgatottságban, mig végre ajtónyílást és lépteknek távozását hallotta. Végre, mormolá magában és lassan nagy vigyázattal nyult a kilincshez, lábujjhegyen rohant a hálószoba-

ajtájához, mit aztán oly hevesen oly rántott fel, hogy a fiatal asszony ijedten kiáltott fel: Szent Isten! Te megörültél! Ennyire megijeszteni az embert!

Ő mitsem válaszolt, mert csupa fül volt, hogy egy szót el ne veszít-en, csupa szem, hogy egy mozdulat se kerülje el a figyelmét.

Halványan, kimért léptekkel, komolyan közeledett nejehez. Ő felült ágyában, szép szőke haja kibontva omlott vállaira, hófehér karja és melle keresztül csillogott a hálóköntös csipkéin és így szépségének teljességében ugy nézett ki, mint a ki szivének választottját várja.

Reszkető kézzel tartotta elébe a levelet.

— Olvasd! A fiatal asszony hirtelen elsápadt és egy tekintetet vetett a levélre, azután egy tekintetet a férjre és reszketve tartotta a levelet kezében. — Mindent tudok, — mondá a férj lassan és figyelve, hogy egy szót vagy mozdulatot el ne veszítsen.

— Mindent tudok!

Az asszony nem felelt semmit. „Mindent tudok“! Mondá harmadszor. Egyszerre megrándul a nő szája, szemeit lehunyja és testét a hideg rázza. Hirtelen lecsuszik az ágyról és reszketve férje lábaihoz dobja magát, ki a csodálattól meglövilten nézi. Átkarolja térdeit és arcát kezeibe temeti. . .

— Bocsáss meg! susogja elhaló hangon, bocsáss meg! . . .

~~~~~

A HIT.

Irta THURY ZOLTÁN.

Hosszu, sötét utcán kell, hogy végig menjek a lakásomig. Itt mindig fütyülni szoktam magamban s így mintha rövidebb lenne az ut és világosabb az utca. A tavaly, egy csütörtök estén ha jól emlékszem, éppen valami vig, boldos couplet járt az eszemben, mikor megállottam az ablakom alatt. Világos volt. Odabenn égett a lámpa s a függönyön egy jól ismert alak árnya mozgott, a mint föl- s alájárt a szobámban, a vén Tamásné.

A falumból való. Az édes anyám szomszédjában lakik. Egyszer azt mondtam neki, hogyha a városba jön, átengedtem a szobámat, lakjék benne, mig itt lesz. Fölhasználta az ajánlatomat s beköltözött. Az ember sokszor tesz könnyelmű ígéretet s meg is bánja hamar. Én is bosszankodtam magamra s a neheztelésemmel kiült az arcomra, mikor beléptem, mert észrevette.

— Nem várt, ugy-e?

Zavarban volt s félrenézett hol reám, hol kibontott ládájára a szoba közepén. A ruhája vizes volt s felsője nehéz gőzzel töltötte el a szobát, a mint a kályha melletti székre terítve szikkadt. A láda tele volt elemózsiával, volt

benne kenyér, ázalék, gyümölcs, ezek mellett gondosan varrogatott fehérnemű szép tisztára mosva. A fiának hozta.

— Káposztával jöttünk, azt beszélük, hogy itt inkább megadják az árát. . . Egész uton paskolt az eső, bőrig áztunk, bizony jól esett a meleg szoba. Megenged ugy-e? A fiam lakását nem tudom megtalálni — igaz, hogy nem is kerestem nagyon — esett az eső. Holnap majd megtalálom s akkor nem alkalmatlankodom tovább. Most becsás-som meg.

— Parancsoljon velem néném.

Leültem a kis töpörödött öreg asszonyt a pamlagra, theát főztem neki, a mi fölmelegítette, ő nekem szalonmát és kenyeret szelt s lassankint fölmelegedve, újságokat mondott a falumból. Unalmasnak találok azokat az embeket, a kik csak mezei emlékeikből élnek, hanem vannak óráim, a mikor én is szívesen elbolyongok gondolatban a falum utcáin, egyszerű emberek között.

— Berczi bátyánk olyan mérges kutyát tart, hogy nem is lehet bemenni a kapuján, ha csak nem kiabál az ember segítség után a házba. Tolvajnak hívják — s talál is ez a név erre a bestiára. Dühös rá az egész falu, nem tudják használni a kutat az udvaron. — A bíró új pecsétet szerzett a falunak, a mit nem gyertyalángnál kormoznak be, hanem kékfestékes párnára csapják s úgy fogja a papirost, mint a parancsolat. — A bolond tensasszony újra nincs megelégedve a kukuriczájával, most ez a bolondsága. A kántor, a pap a jegyző. . . .

Mindenkiről tud valamit mondani a jó öreg. Előbb ki-légíti a csacskaságát s azután tér csak a fiára.

— Hát Feri hogy van?

Feri? Ez a család becézje, legfiatalabb gyermeke az öreg asszonynak. Nem is tagadja, hogy ezt szerette legjobban kilencz között. Ezelőtt egy évvel végezte az iskolákat s hivatalnok lett. Független ember s büszkesége másik nyolcz testvérének és az anyjának. A többi nem igen vitte sokra. Három gazdáskodik otthon, a többi pedig iparos, nem akartak tanulni, rossz eszük és gyenge felfogásuk volt, nem úgy mint Ferinek. Feri! — Nem tudom utánozni azt a hangot, a mint kimondják a kilenczedik nevét. Telekkönyvvezető lesz belőle, vagy még annál is több, talán nagyságos ur. Meglehet, minden meglehet, nagy esze van. Dédelgetik. Kevés a fizetése szegénynek, hát pótolgatják a mint lehet. Most is összehapokolták a ládát s neki adják el a káposztát is. Legyen ur ha már az Isten is megkülönböztette.

— Feri! mit tudsz róla? Beszéljen valamit? A jegyző ur otthon biztatott, hát maga mit gondol? Lesz belőle valami?

Látszott az arcán a hit: lesz, ugy-e lesz?

Ferinek pedig története van. Mikor már a professzorai nem parancsoltak neki s független ember lett, olyan életet kezdett élni, a mi sok pénzbe került. Fizetése kevés volt s lassan-lassan tökéletesen eladósodott. Most pedig — alig néhány napja — egy vizsgálat alkalmával kitűnt, hogy a keze alatt levő kis pénztár nincs egészen rendbe s le is tartóztatták azonnal. Börtönben ül a többi közönséges tolvajokkal s hogy mondjam én ezt meg az édes anyjának?

— Feri? Hát Feri bizony. . .

— Jól van?

Ugy nézett rám, hogy nem mertem igazán felelni.

— Jól, jól . . . há! Istennek.

— No hála Istennek. Sokat vannak együtt? mivel tölti az id-jét, mondjon kérem róla sokat.

— Mondjak? no jól van. Kedves néném mondok valamit, a mi bizonyosan kissé meg fogja lepni, de a mit még sem lehet olyan komolyan venni, a mint mások beszélnek. Az mondják, hogy Feri. . .

— Hozzányult a pénzhez? . . .

— Hát tudja néném?

— Mondták otthon is, hanem nem igaz.

— Nem?

— Nem. Megkérdeztem tőle s ő mindjárt válaszolt is egy szép levélben. Azt írja, hogy csak az ellenségei fogják rá ezt a csufszágot, a miért többet tud, mint ők. Nem igaz, hazugság az utolsó szóig. Ő irta.

Bizonyosan tudtam, hogy igazat mondtam, hogy igazat mondtam, de jól esett, hogy megtettem a kötelességemet a nélkül, hogy az öreg asszonyt bántottam volna. Erősen nagy csapás lenne ez rá, mi yen jó, hogy nem hiszi! Végtelenül bizik a fiában s mendemondákkal nem lehet megingatei a hitét. Azt hiszi, hogy csak olyan szóbeszéd, a mivel utjába törnek a tehetségének s olyan nyugodt, hogy zavarba hoz. Bár ne is tudná meg legalább most s menne épp oly nyugodtan háza, mint a hogy idejött.

— Néném! kedves hideg idő van. Maradjon holnap csak itthon, kimegyek én a piacra s keresek valakit, a ki eladja a káposztát. Csak maradjon itt jól befűtünk s kipiheni az utat.

— És Feri?

Megint Feri. . . Mit tegyek? Vajjon ha egy ilyen öreg asszony lelkének hazudik az ember, bűn az? Nem. Elkezdttem hát én is hazudni. Összeesett volna előttem, ha megtudja az igazat és ugy mosolygott.

— Feri most nincs itthon. Pestre hívatta a miniszter. Bizonyosan valami nagyon fontos dolgot akar rábizni. Nagy megtiszteltetés — már régen elment, hát hamar hazajön. Körülbelül itt lesz a jövő héten.

— A miniszter. . .

— Az bizony. . . Nagy ur, erősen nagy ur és megválogatja, hogy kivel álljon szóba. Fontos dolog lehet ez.

Reggel kimentem a piacra a káposzta végett. Ugy alkudtam, akár soha se dolgoztam volna egyebet. Az öreg asszony szobámban várt rám. A káposztát olcsóbban adtam el, mint kellett volna. Szemrehányó tekintetet vetett rám a segítségemért, mert a Feri a pénz. Sszegény Feri, most már kevesebbje lesz. Délben befogatta a két öreg lovat és elindult haza. Sajnálta ugyan, hogy nem találkozhatott a fiával, hanem nem baj, nem baj, jól van ez úgy, a minisztr bizonyosan nem csitál hiába maga elé senkit. Ez a kis utazás nagy hasznára lesz. Ferinek. Kikisértem a város végéig, s ha valakivel találkoztunk, mindjárt keztem beszélni. Minden egyébről, csak Feriről nem. Ha valaki megmondaná. . . . Nem szabad megtudnia.

Otthon várja majd a nyolcz testvér. Kérdezősködnék s hogy fog bámolni egyszerre az az sok ember, a mikor meghalja a miniszter nevét.

— Nagy ur, erősen nagy ur.

És majd, a mikor mikor megtudják az igazat . . . mi lesz akkor? Szegény becsületes falusi emberek lesütik szemüket, s zlanok lesznek, akárcsak ha betegek volnának, az öreg asszony talán belehal. Nincs szokva a nagy megpróbáltatásokhoz, erőtlén, gyöngö szíve talán beleszakad.

Anyi csacska ember van a faluban hogy bizonyosan meg fogja tudni.

A költő fája.

Pusztá kertén pusztuló fát láttam,
Korhad belül, a szu egyre rágja,
Ha a szél zug, bontja koronáját,
Összezörren minden száraz ága.

Szélbugásból, fazugásból értek.
Hallom én jól, a mit ti beszéltek,
Hallom én jól, veletek sóhajtok:
Oh, emlékek, elmélázom rajtok.

Sárga levél, korhadó ág zörren
Elhordja a szél messzire körben,
Zizeg busan s feleletül rája,
Ugy megdobog az én szívem tája.

Látlak költő, hűsiben e fának,
Látlak lángész, a mint égbe szállnak
Gondolataid, s onnan lángra kapva,
Gyujtva mennek ajakról, ajakra.

Látlak költő, látlak elfeledten
Hála nélkül a sivár jelenben,
Sárga levél egyenkint perog le
Szemfödőül haldokló nevedre.

Vén diófád egyre-egyre pusztul
A vénségtől, meg tán a panasztul,
Melyet ő zug szerte a világnak,
Mig megunja s végre belefárad.

Küld ő is, senkinek se szolgál.
Óriás volt, méltó rá te voltál,
Összeroskad Kisfaludy fája,
Nehéz szívvel, néma szívvel,
busan nézek rája.

Beöthy László.

Tehetség.

Irta: KABOS EDE.

Már csak le akartam rázni a nyakamról azt a köteles látogatást a kórházban. Omnibuszra ültem, hogy átmelegyek Budára. Egy darabig magam voltam benne, de a lánczid táján társat kaptam. Kopott ruhájában alig ismertem meg fiatal kollégámat. Gyalázatos bőrből volt szegény; a bozontos, ritkás szakáll meg éppen elváltozott. Egy kissé idegenül nézett rám s úgy tetszett, hogy jobb szeretne volna, ha nem találkozunk, de a lánczid második felén már kaczagott. Száraz, köhécselő kaczagás volt, de mégis megoldotta a nyelvé.

— A kórházba megyek, — szólt és kaczagott.

— Hát beteg vagy?

Megnézte magát abban a keskeny s nem éppen tiszta kocsi-tükörben.

— Ugy nézek ki, hogy még kérdezni lehet ilyesmit? Akkor hurráh Soroksár! Még ember vagyok a talpamon. Azt hiszem, hogy rólam már csak úgy a hátam mögött beszélhetnek, akkor is csak sóhajtván, olyanformán, hogy „szegény ördög, te is ott ülsz már a Mihály-paripa hátán s csak azt nem tudod, hogy mikor indul.“

Ujra, valami affektált tetszelgéssel nézte magát a döcögő omnibusz tükrében.

— No lám, utég csakugyan ember vagyok.

Hirtelen felém fordult:

— Mond meg őszintén, milyen embernek tartasz engem? Hallgatsz? Ejha, hiszen magunk között vagyunk s ilyenkor eldobhatjuk a szerénységet! Tehetséges embernek tartasz. Ugy-e? Különbben megmondták mások is akárhányszor, hát nem kell röstelned. Amilyen tehetséges ember vagyok, a kiról író emberek azt mondják, hogy megjárja, Sohse rázd a fejed, így van. A macskába, hisz szászor pirultam, mikor polgáremlők közé kerültem s e elkezdtek bálványozni. Az emberek ostobaságból hallatlan szemérmetlenek tudnak lenni. Bálványoztak és rettenetesen gyerekesek vagyok, ha azt hiszem, hogy mind a ketten — én is, ők is — rösteltük.

Az omnibusz a budai kövezeten jól megrázott bennünket. Fiatal kollégám erősen megfogózkodott:

— A kis kedves. . .

És simogatta az omnibusz kopott bőrtámlányt. Azután folytatta:

— No hiszen megjártam én az én tehetséggemmel. Ide a kórházba is a tehetségem visz. Nem is hinnéd, mekkora gyémánt az én tehetségem. Annyi pénzre nincs a világnak, hogy tőlem megvehesse; darabokra törni pedig, hogy darabonként értékesíthessem? — maga sem hitte volna, de az emberek meggyőzték róla, hogy barbárság volna

ekkorra gyémántot darabokra törni. S minthogy ennél a gyémántnál egyeben nincsen, bizony én körülbelül csak annyi hasznát vettem, mint az a bizonyos tyúk a kikapart gyöngyszemnek. Egy szem buza mennyivel jobb lett volna!

— Mi történt veled?

— Mi? Szinte tragikus volna, ha nem volna még sokkal inkább kómikus. A régi állásomat annál a vidéki újságnál ott kellett hagynom, mert egy kissé őszinték voltunk a kiadómmal. Ő azt állította, hogy nekem kettővel kevesebb lábam van, mint a többi állatnak, míg én azon a nézetem voltam, hogy neki meg kettővel több van, mint a többi piócának. Azóta aztán a fővárosban éltem, hol az emberek nagyon elismerők. Te nem vagy velem egy nézetem? Majd meglátod, hogy igazam van. A legnagyobb mértékben elismerték tehetségemet. Az újságok, melyeknél bekopogtattam, úgy feldicsérték, hogy aztán már csak természetes volt ha holmi hatvan-hetven forintos állással nem mertek megsérteni. Olyan nekem való, az én nagy tehetségemhez méltó állás pedig véletlenül egyiknél sem volt üresedésben. Azt hiszem, mosolyogtam olyasmit, hogy egyelőre olyan kisebb állással is megelégedném, de szinte felháborodtak ez önmegfeledkezésen. Isten ellen való véték volna ilyen tehetséget elforgácsolni. A nemzet szeme én rám néz, nekem nagyot kell teremtenem. Megigérttem, hogy iparkodni fogok a várakozásoknak megfelelni s miután a tisztelet és hódolat kifejezéseit sokkal inkább fogadtam, semmint mutattam volna, elmentem vacsorálni. A pinczér, ki jobb időkből ismert, csodálkozott ugyan, hogy egy olyan nagy tehetség, mint én, a sajtón kezd a vacsorát, de végre is beláttam, hogy az Isten ugyan képes a vesébe látni, de egy pinczérnek nem tartozik kötelességei közé hasonló klavifikációt a zsebek tekintetében megszerezni.

Egy ideig el voltam állás nélkül. Ebben az időben tudvalevőleg igen sokan jutnak arra a meggyőződésre, hogy nagy mulasztást követnek el, a kik nem iparkodnak tőkepenzesnek születni. E korszakot nekem is át kellett élnem. Ebbe az időbe esnek gyakori látogatásaim az ügyvédekénél, kik mind ismerték, felmutatták műveimet, melyek nekik igen tetszettek, boldognak vallották magukat, hogy megtiszteltem látogatásommal s ezek után gyalázatos kutya lett volna, a ki tőleknél irnokai állást kér. Meggyőződtem róla, hogy az ügyvédi karban is elismernek, ott is sok a tisztelóm s ez nagyon megnyugtató. mikor vacsora nélkül kellett lefeküdnöm.

Egy bankigazgató ismerősömmel egész véletlenül találkoztam, a mit Isten ujjának voltam hajlandó tekinteni. Hogy örült a derék ember látá-

somnak! Mindjárt meghívott ebédre s egészen biztosan tudom, hogy nem kopott kabátom miatt tette. Ő határozottan szeret és nagyrabecsül. Családja most is szívesen lát, a husz éves fia, a ki rajong az irodalomért, még tegnap is meglátogatott. Az ebéd alatt is nagyon kedvesek voltak. Ebéd után valahogy egyedül maradtam a derék emberrel s nyíltan megmondtam neki, hogy állást akarok tőle. És nem tagadta meg. Olyan embert, mint én, mindig szívesen fogad hivatalába. De maradjon ez végső menedéknek. Isten ellen való véték volna ilyen tehetséget hivatalba dugni. Nekem alkotnom kell. Majd gondoskik róla, hogy győződve, hogy a derék ember most komolyan gondolkozik: miként teremhetne nekem tehetségemhez méltó existenciát. S ő egyáltalán nem tehet róla, hogy én már beteg lettem. . .

A kórház elé jutottunk. Fiatal kollégámnak erősen meg kellett fogódnia, mikor leszállott.

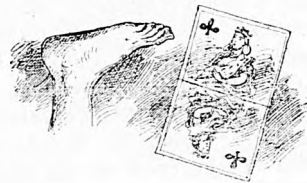
— És a derék ember gondoskodni is fog róla, hogy tehetségemhez méltó helyre jussak. Bizonyos vagyok benne, hogy ő fog eltemettetni.

A kórház folyosóján egy perczre megállott:

— Ugy dobog a szívem. Ha itt is azt mondanák, hogy ilyen nagy tehetségnek nem szabad közönséges, ingyenes betegek közé feküdni. . .

Képtalány.

SZÁMREJTVÉNY.

GALAMBOS ADOLF NÉTÓL:

- 45, 14, 20, 33. Válaszát nál használják.
30, 41, 42. Most már ezt is úgy furják.
38, 6, 46. Ha ez nálad található.
18, 24, 31, 11. Ugy nálatok délben ez jó.
28, 10. Nemes állat, drágán veszik.
9, 13, 21. A gondot ezzel elűzik.
39, 22, 3, 16, 30, 1. Az évszaknak legszebbike.
12, 34, 35, 7, 2. A virágok ékessége.
10, 29, 44, 23. Nem jó, ha ezek meglepnek.
33, 25, 15, 4. Ez szükséges mindenkinek.
24, 27, 1, 22. Ebből lisztet készítenek.
26, 43, 5, 8. Neve bibliai nőnek.
37, 17, 40, 32. Minden imának a vége.
1-46. Ismert népdal bekezdése.

A múlt számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

A halhatatlanok nem mindég langeszűek.

A Számrejtvényé:

Minden pálya dicső, ha belőle hazára derül fény.